

AKTUAR MOLIYA VA BUXGALTERIYA HISOBI ILMIY JURNALI

Vol. 5 Issue 01 | pp. 14-16 | ISSN: 2181-1865

Available online <https://finance.tsue.uz/index.php/afa>

O'ZBEKISTON SUG'URTA BOZORIDA RAQAMLASHTIRISH YO'NALISHLARI

Shadmanov Xayrulla Nosirillayevich
TDIU dotsenti

Annotatsiya. Maqolada O'zbekiston sug'urta bozorida raqamlashtirish yo'nalishlari ko'rib chiqiladi. Ish natijalari "raqamli sug'urta" va "sug'urta faoliyatini raqamlashtirish" kabi tushunchalarga ta'riflar, sug'urta bozorida raqamli texnologiyalardan keyingi foydalanish muammolari va istiqbollarini shakllantirish bo'ldi.

Kalit so'zlar: raqamli texnologiyalar, sug'urtada raqamlashtirish, samaradorlik, raqamli iqtisodiyot, sug'urta faoliyati

Raqamlashtirish inson hayotining ko'plab sohalarga, jumladan xarid qilish va sayohat qilishdan tortib, ta'lim va bankka qadar kirib bordi. Biroq, sug'urta eng kam "raqamlashtirilgan" sohalardan biridir. Uning texnologik qoloqligi nafaqat O'zbekiston bozoriga, balki boshqa rivojlanayotgan mamlakatlarga ham xosdir. Mazkur mavzu doirasida rivojlangan xorijiy mamlakatlarda va O'zbekiston sug'urta bozorida qo'llaniladigan "aqlli texnologiyalar"ni o'rganish asosiy maqsad etib belgilangan.

Aqlli sug'urta dunyoda keng qo'llaniladigan usullardan biri bo'lib, u ma'lumotlarni yig'ish qurilmalari, simsiz texnologiyalar, virtual jarayonda Internet asosida ma'lumotlarni yig'ishda va to'plashda amalga oshiriladi. Masalan, rivojlangan mamlakatlarda sug'urtaning bu turi avtomobil sug'urtasida keng qo'llaniladi. Telematik yoki "aqlli" sug'urta avtomobilchilarga sug'urtani tejash imkonini beradi, sug'urtalovchilarga esa o'z xatarlarini yaxshiroq boshqarish imkonini beradi [3]. Maxsus jihozlardan foydalangan holda sug'urtalovchi haydovchining haydash uslubini, transport vositasining haqiqiy yurishini va boshqa omillarni kuzatib boradi, buning asosida polis narxi belgilanadi. Yevropa va AQSHda bu yondashuv "foydalanishga asoslangan sug'urta" deb ataladi. Strategy Meets Action tadqiqotiga ko'ra [5], Qo'shma Shtatlardagi deyarli avtosug'urta kompaniyalari o'z mijozlarining haydash uslubini kuzatish uchun telematik tizimlardan (masofadan monitoring) foydalanadilar. Internet orqali sug'urta xizmatlarini sotish. Bu turga Internetda xizmatlarni taklif qilish va sotish, Internetda sug'urta hodisalarini kuzatish, Internetda sug'urtalovchilar haqida ma'lumot olish kiradi. Raqamli sug'urtaning bu turi mamlakatimizda qo'llaniladi. Xususan, Prezident Sh.Mirziyoyev 2021-yil 23-oktabrda sug'urta sohasini rivojlantirish va uni raqamlashtirishga qaratilgan qarorni imzoladi.

Hujjatga ko'ra, 2022-yil 1-iyunga qadar O'zbekistonda sug'urta polislarini ro'yxatga olishning yagona avtomatlashtirilgan axborot tizimi ishlab chiqiladi va ishga tushiriladi. U avto sug'urta hisobi tizimiga asoslangan.

2022-yil 1-iyuldan boshlab barcha sug'urta turlarini elektron shaklda amalga oshirishga ruxsat berildi. Barcha sug'urta polisleri onlayn ro'yxatdan o'tkazilishi kerak. 2023 yildan boshlab qog'oz sug'urta polislarini chiqarish bekor qilinadi [1-4]. Bundan tashqari, hayotni sug'urtalashning o'sishini rag'batlantirish uchun imtiyozlar joriy etilmoqda.

Ish beruvchilar tomonidan o'z xodimlariga taqdim etiladigan baxtsiz hodisalar va sog'liq sug'urtasi uchun to'lovlar yalpi shaxsiy daromadni tashkil qiladi. Agar amaliyotga nazar tashlasangiz, 2021-yil 1-martdan boshlab MTPL "E-Police" dasturi ishlay boshladi. "Elektron politsiya" (elektron sug'urta xizmati) – bu Internet tarmog'ida sotib olinadigan va elektron shaklda beriladigan sug'urta polisi shaklidir. Elektron politsiyaning afzalliklari quyidagilardan iborat:

1. Vaqt va pulni tejash. Ushbu sug'urta polisini sotib olish uchun siz faqat Internetga ulanishingiz kerak, sug'urta kompaniyasiga borishning hojati yo'q. Onlayn to'lov ham mavjud.

2. Elektron hujjatni, ya'ni siyosatni yo'qotish muammo emas. Politsiyani olib qo'ygandan so'ng, sug'urta egasi istalgan vaqtda o'z mobil qurilmasiga "Elektron siyosat" ni qayta yuklab olishi yoki tekshirishi mumkin. SMS-xabar yuborilgan raqam yoki elektron pochta manzilini ko'rsatish kifoya.

3. "Elektron siyosat" ga murojaat qilishda firibgarlik qurboni bo'lish ehtimoli minimaldir.

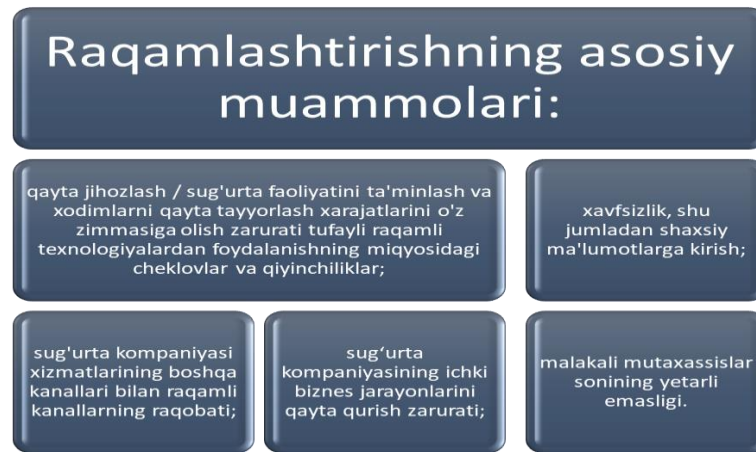
4. Sug'urta kompaniyasining bir necha yoki deyarli bitta idorasi mavjud bo'lgan chekka hududlardagi fuqarolar uchun eng ko'p afzal ko'rgan sug'urta kompaniyasini tanlash va sug'urta agentlari ishtirokisiz bevosita tanlangan kompaniya bilan shartnoma tuzish mumkin.

5. Tizimdagi sug'urta kalkulyatori yordamida taqdim etilgan ma'lumotlar asosida sug'urta mukofoti avtomatik tarzda hisoblanadi. "Elektron siyosat" dan foydalanish oson, sug'urtalovchining veb-saytiga o'ting va arizaga ma'lumotlarni kiriting, transport vositasi ma'lumotlarini, haydashga ruxsat berilgan haydovchilar haqidagi ma'lumotlarni to'ldiring.

Agar fuqaroda chegirma va uni tasdiqlovchi ma'lumotlar bo'lsa, tegishli belgi qo'yiladi, qolgan ma'lumotlar avtomatik tarzda integratsiyalashgan ma'lumotlar bazalaridan yig'iladi. Sug'urtalovchi arizada ko'rsatilgan ma'lumotlarni tekshiradi. Agar barcha ma'lumotlar tasdiqlansa va elektron politsiyaga to'lov amalga oshirilsa, ma'lumotlar yagona siyosat raqami yaratilib, ro'yxatdan o'tkaziladigan yagona axborot tizimiga yuboriladi. Ushbu jarayonni tugatgandan so'ng, sug'urtalangan shaxs muvaffaqiyatli ro'yxatdan o'tganligi haqida SMS-xabar va uning elektron nusxasiga havola oladi.

Sug'urta kompaniyalarining sug'urta biznesini raqamlashtirishga qiziqishi ko'p jihatdan blokcheyn texnologiyalarining rivojlanish darajasi va ulardan turli biznes jarayonlarida foydalanish imkoniyatlari bilan belgilanadi.

Tarqalgan ma'lumotlar bazalari aqlli shartnomalar bilan birgalikda (kompyuterni bajarishda "raqamli" shartnomalar) sug'urtalovchilar tomonidan sug'urta shartnomalarini tuzish bosqichida, shu jumladan boshqa sug'urta xizmatlari bilan bog'liq polislarini sotishda, shuningdek sug'urta shartnomasini tuzish bosqichida foydalanishlari mumkin.

Shunday qilib, O'zbekistonda sug'urta bozorining rivojlanishi tobora raqamli xarakterga ega bo'lib, bu sug'urta texnologiyalariga ta'sir qiladi, lekin uning iqtisodiy mohiyatini o'zgartirmaydi va iqtisodiyotning yangi turlarini joriy etishga bog'liq. Sug'urta faoliyatida raqamli texnologiyalardan foydalanish natijasida:

- sug'urta faoliyati samaradorligi va rentabelligi oshadi;
- o'zaro va tijorat sug'urtasining konvergentsiyasi amalga oshirilmoqda;
- sug'urta munosabatlarini ijtimoiylashtirish amalga oshiriladi;
- yangi sug'urta xizmatlari va mahsulotlari paydo bo'ladi;
- sug'urta sohasida mehnat bozori o'zgaradi;

- sug'urta kompaniyalarining raqamli texnologiyalaridan foydalangan holda sug'urta xizmatlarini tanlashda sug'urtalanuvchilarning xatti-harakatlarini o'zgartirish. Bu raqobatning birinchi xaridorini tanlashdan ko'ra, foydalanilayotgan raqamli texnologiyada xizmatlaringizni tavsiya qilish darajasi uchun foydalidir.

- biznes-jarayonlarda sug'urtalovchilar tomonidan raqamli texnologiyalardan foydalanish sug'urtalovchilar bilan muloqot qilish, sug'urta shartnomasini qo'llab-quvvatlash, yo'qotishlarni qoplash sohalarida sug'urta dasturlari raqobatbardoshligi uchun raqamli omillarning paydo bo'lishini belgilaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. Azimov R.S. Insurance in Uzbekistan: history, current state, challenges in the development process, insurance of foreign economic activity. Monograph. -T: "TURON-IKBOL", 2021.

2. Berdieva U.A. (2022). DIGITALIZATION OF INSURANCE ACTIVITIES IN UZBEKISTAN. Economy and Business: Theory and Practice, (8), 35-37. doi: 10.24412/2411-0450-2022-8-35-37

3. Vasilieva T.R. Digital economy: consumer vs. employee // Digital economy and "Industry 4.0": problems and prospects. 2023. P. 34-40.

4. Katasonov V. Digital economy - a bright future for humanity or a stock market bubble? // Strategic Culture Foundation. URL: <http://www.fondsk.ru>

5. Kuryavtseva V.S. et al. Digital economy - different paths to effective application of technologies (BIM, PLM, CAD, UT, Smart City, BIG DATA and others) // International Journal of Open Information Technologies scholar. 2022. P. 4-10.

Copyright: © 2024 by the authors. This work is licensed under a Creative Commons Attribution-4.0 International License (CC - BY 4.0)

